

УДК 7.01: 372.87

КАТЕГОРІЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ ЯК ПРОБЛЕМА ЕСТЕТИЧНОГО ОСВОЄННЯ СВІТУ В ПРОЦЕСІ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ

Олена КИРИЧЕНКО (Кіровоград)

Постановка проблеми. Художня діяльність спрямована на розвиток творчих здібностей людини і спирається на естетичне сприйняття дійсності. В навчальному процесі розвиток здібностей сполучається із засвоєнням певних наукових понять, термінологічних категорій, що працюють на реалізацію творчих ідей і авторського задуму. Основною категорією при оволодінні прийомами художньо-естетичної виразності мистецтва і розуміння виразних компонентів у процесі створення власного твору виступає категорія образу, яка визначає специфіку мови мистецтва і способів художнього висловлювання. Твір мистецтва – складне утворення, ознаки якого належать до різних явищ і в змістовному, і у феноменологічному плані, тому процес створення образу в мистецтві пов'язаний з певними труднощами, звідси – необхідно сформулювати у студентів чітке уявлення про багаторівневі етапи роботи над художнім твором, розкриваючи діалектику цих етапів. У даному процесі може допомогти розуміння всіх складових категорії художнього образу як багатозначного поняття і це є актуальною проблемою навчання майбутніх художників.

Аналіз досліджень і публікацій. В естетиці, культурології, мистецтвознавстві існує багато підходів до виявлення специфіки категорії художнього образу. Платонівська теорія про ейдоси як іманентний спосіб буття речі і світ ідей, що є сукупністю абсолютних зразків можливих речей, обґрунтовує об'єктивність художньої творчості і власне створений образ, який виступає відображенням ідеї. Згодом до теоретичного осмислення художнього образу звернулись науковці в галузі естетики та філософії. Гегелівське визначення образу як зображення ідеї у формі чуттєвого втілення стало базовим для гуманітарного знання. У ХХ столітті з філософсько-естетичних позицій дана категорія розглядається в дослідженнях Г.Д. Гачева, М.М. Бахтіна, О.Ф. Лосева, Л.А. Закса, В.Б. Шкловського, О.А. Потєбні, М.С. Кагана, В.В. Бичкова, М.Н. Епштейна; художній образ розуміється не просто як відображення дійсності, а як її художнє узагальнення, як продукт її ідеалізації або типізації. Внесок семіотиків Ю.М. Лотмана, У. Еко, В.М. Топорова спрямував до вивчення образу в контексті його символіко-знакової природи. В останні часи вироблена

типологія художніх образів, завдяки якій образ може бути «образом-символом», «образом-знаком», «образом-міфом», «образом-оформленням», «образом-дією»; також у мистецтві простежується певна кількість так званих «вічних образів». У типологічній системі художніх образів окреме місце посідає теорія українських вчених І. Ковалика і М. Коцюбинської про мегаобраз, макрообраз і мікрообраз. Сучасні дослідники Т.Ю. Серікова, Я. Лукашевська, Г.С. Дьомін, О.Б. Чепурова, Л.В. Чернець, В.В. Портнова аналізують специфіку образу в образотворчому мистецтві, дизайні, літературній творчості, визначаючи його ідейний, символічний та функціональний зміст. Специфіка образу в декоративно-прикладному мистецтві виявляється О.Б. Салтиковим, який вперше відзначив складність і особливість образності в цьому виді творчості. Увагу на питаннях створення мистецького образу в сучасному культурному просторі зосереджують О.А. Осадча, Н.О. Анашкіна, деякі вчені, що вивчають природу образності в мистецтві новітніх технологій. Проте, незважаючи на досить різнобічні підходи до розгляду художнього образу, проблема формування розуміння даної категорії у студентів творчих спеціальностей майже не розглядалась і залишається відкритою для наукового осмислення.

Метою статті є виявлення особливостей формування у студентів художньо-графічного відділення розуміння категорії художнього образу як проблеми естетичного освоєння світу в процесі творчої діяльності і розвитку професійних компетентностей, що розглядається на основі комплексного підходу до програми підготовки майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термінологічна категорія «образ» належить до полісемантичних і історично мінливих понять, має розвинену сферу використання, що може створити деякі труднощі для студентів, які вивчають різні гуманітарні науки. Поняття «образ» зустрічається у філософії (теорії пізнання) – тут під образом розуміється будь-яке відображення дійсності (і понятійне, і чуттєве); образ у психології – це синонім уявлення, уявного споглядання предмета в його цілісності; завдяки теорії К.Г. Юнга про колективне підсвідоме розширилось і трактування образу як «образу-

архетипу». Семіотичне тлумачення образу зводить цю категорію до знаку і символу, що не просто уявити студентам з причин різного трактування знаків і аспектів їхнього розгляду. Крім цього, дана категорія широко використовується в літературознавстві, культурології, мистецтвознавстві. Під художнім образом в естетиці і мистецтвознавстві розуміється здатність до втілення ідеї художнього твору засобами мистецтва в конкретній чуттєвій формі [10, с. 655]. Таким чином, в основу визначення сутності художнього образу може бути покладено виявлення кордонів метафізичного, психологічного, семіотичного та естетичного аспектів його тлумачення.

Філософські підходи призвели вчених до висновку, що саме образ, а не який-небудь інший структурний компонент художньої творчості є носієм онтологічного сенсу мистецтва, саме він і зумовлює всі інші смислові, формальні, функціональні та аксіологічні характеристики мистецтва [7, с. 4], тобто художній образ забезпечує унікальність ролі і місця мистецтва в ієрархії культурних цінностей і об'єктивність результатів художньої творчості.

Функціональність художнього образу в образотворчому мистецтві полягає в наступному:

- він відображає і узагальнює риси дійсності в її основних аспектах і уявлення людини про світ, а також розкриває складності духовного життя людини;

- він прагне до втілення художньої правди і одночасно умовності в мистецтві;

- він являє собою спосіб конкретно-чуттєвого відтворення дійсності з позицій певного естетичного ідеалу і створює естетично значимий предметний світ;

- він відображає емоційне ставлення до предмету і об'єкту творчості;

- він є внутрішньо спрямованим на сприйняття твору глядачем.

Якщо взяти за основу визначення «всякий символ є образ (і всякий образ є, хоча б у деякій мірі, символ)» (С.С.Аверинцев), то першоосновою художнього образу є художній символ, а його головною якістю є метафоричність і це вимагає від студентів розуміння понять «метафора», «символ», «знак» і вміння працювати з визначенням метафоричності образного змісту, тобто коректно описувати сутність речей, що перетворюються в образ-символ. Проте слід враховувати специфічну природу метафоричного образу, якій в образотворчому мистецтві має інший характер, ніж у словесному творі: це тільки образ, що набуває в тому чи іншому художньому контексті символічну (ключову) значимість, більш широкий, узагальнюючий сенс [1, с. 22]. Метафора бере два об'єкти як комплекс властивостей і комплекс взаємодії цих

властивостей і виявляє загальне, вона постає своєрідним інструментом: метафоричне порівняння кожен раз знаходить нове життя і нові можливості актуалізації образу, а в цьому закладений потенціал нових зіставлень і збагачення інтерпретації образного змісту. Символ «виростає» з образу, або починає умовно виражати якийсь абстрактний сенс, що органічно не пов'язаний власне з образом. На відміну від звичайних предметів і речей, які є в повсякденному оточенні людини і дозволяють розглядати себе у творі, якщо вони стали предметом інтересу художника, символ «працює» інакше – він як би сам «вдивляється» в людей і вимагає прочитання, розгадки, знання певного контексту. Тут важливо пояснювати студентам, особливо в процесі вивчення конкретних тем з історії образотворчого мистецтва, а саме – мистецтва архаїки, давніх цивілізацій, середньовіччя, Нового часу та авангардних напрямків, що символ не є застиглим компонентом художнього образу твору певної епохи, він динамічний, його значення могло з легкістю прочитуватись сучасниками твору, але потребує конкретних знань від людей інших епох. Мова символу – своєрідний шлях, що наближує до істини, і при цьому звичайно ж, вимагає певної підготовки і спеціальних зусиль, як в сприйнятті, так і у відтворенні.

І художній образ, і символ виростають з чуттєвого образу, який володіє певною семіотичною потенцією і породжує різноманітні знаки та семіотичні поняття. Проте слід розрізняти категорії символу та знаку. Кожен символ – знак, але не кожен знак може бути символом [8]. Взаємодія образу з раціональним пізнанням є знаком, тоді як взаємодія образу з інтуїтивним, більш абстрактним пізнанням є символом. Зазвичай знак виконує роль більш інформативну, комунікативну, він використовується на інтерпретаційних рівнях художнього образу – номінативному, конотативному, який припускає введення суб'єктивного оціночного характеру, і символічному, який є найвищим і надає образу характер символу, метафори. Г.С. Дьомін розглядає образ як вид знака і виділяє знаки трьох типів – знаки-індекси, знаки-образи і знаки-символи, при цьому дослідник підкреслює, що закінчений художній образ образотворчого мистецтва постає в синтетичному вигляді [2, с. 179].

Художні образи типологічно різноманітні, що обумовлено їхньою видовою приналежністю, внутрішніми законами розвитку і тим «матеріалом», який використовує кожен вид мистецтва. В образотворчому мистецтві цей процес втілення, матеріалізації ідеї здійснюється за допомогою певних інструментів і технік,

зокрема – фарби, основи, матеріалів для створення скульптури або витвору декоративно-прикладного мистецтва, – і, крім того, конкретних засобів вираження. Крім того, кожен вид мистецтва має власну міру співвідношення чуттєвого і раціонального. Так, у «портретному» зображенні на перший план виходить чуттєва конкретність, у символічному образі домінує ідеальний образний зміст, а типовий (реалістичний) образ прагне до їхнього гармонійного поєднання [5]. Тобто, кожен вид мистецтва має свій набір прийомів художньої виразності. Проте не тільки оволодіння ними є тим способом, що дає студенту можливість реалізації задуманого і демонстрації набутих у процесі навчання умінь і навичок, які перетворюються у справжню творчу роботу з яскравим змістовим і образним наповненням. Для того, щоб створити творчу роботу образно наповненою, необхідно опанувати певними теоретичними знаннями, вміти використовувати їх у практичній діяльності, мати деякі умови для готовності до творчості. Найбільш суттєвим елементом у творчій діяльності є розвинена уява. Творча уява допомагає заздалегідь уявити мету своєї праці і створити образ теми, яка задумана. При розвиненій уяві художнє відтворення візуального образу відбувається природно. Здатність узагальнювати, широко охоплювати різноманіття явищ, консолідувати окремі частини дійсності стоїть поруч з художніми асоціаціями, здатністю до творчого фантазування, уявлення, створення високохудожнього образу.

У масштабних вимірах образ може поставати як мегаобраз, макрообраз та мікрообраз, як зазначають І. Ковалик і М. Коцюбинська. І хоча автори даної концепції виявляють специфіку масштабності образу на прикладі художньої літератури, вона може застосовуватись і в характеристиці творів образотворчого мистецтва. Стосовно образотворчого мистецтва перша характеристика властива роботам епічного характеру, які мають найбільш складний образний зміст (наприклад, картини історико-міфологічного та історичного жанру або картини авангардних напрямків); макрообраз організовує систему художнього відображення життя в її вузьких видових або великих родових сегментах, в той же час він може складати змістовне наповнення мегаобразного твору; мікрообразу притаманні найменші «текстуальні» розміри, він виступає одиницею виміру образного мислення, в якій художньо відтворено невеликий відрізок об'єктивної (зовнішньої чи внутрішньої) реальності [4], що можна виявити в камерних жанрах.

Специфічними рисами художнього образу є синтетичність, цілісність, чуттєва конкретність, приналежність свідомості, емоційність,

змістовність, багатозначність, «діалектична єдність об'єктивного і суб'єктивного, загального і одиничного, відображення і творчості, раціонального та емоційного, подібного і умовного» [12, с. 66]. Образна виразність посилюється завдяки поєднанню чуттєво-емоційних і розумових, раціональних властивостей, в цьому і є головна якість, що повинні засвоїти студенти в період навчання і потім застосовувати на практиці, в момент створення власних творчих робіт. Насамперед необхідно враховувати, що ті емоційно-асоціативні зв'язки, які містять подібні характеристики, складаються в процесі асоціативного мислення, воно заміщає те неясне, що шукає уява, явним і одночасно несподіваним уявленням, котре складається «на основі попереднього знання і емоційного естетичного досвіду» [5].

Навчання студентів художнім спеціальностям включає різні види діяльності – пізнавальну, практичну, художньо-творчу. В їхньому злитті і взаємному перетині укладена специфіка сучасного підходу до навчання. Практичні заняття спрямовані на оволодіння живописними і графічними засобами виразності – малюнком, кольором, композицією, штрихом, лінією, плямою, фактурою, з чим студенти ознайомлюються протягом вивчення фахових дисциплін і здатні поступово удосконалювати мистецькі техніки і власну майстерність. В той же час засвоєння практичних навичок відбувається з паралельним вивченням теоретичних проблем із різних гуманітарних галузей, зокрема з історії образотворчого мистецтва, де відбувається ознайомлення з творчістю митців різних стилевих епох і художніх течій.

Особливості художнього образу знаходяться в залежності і від соціокультурного середовища, в якому він створений, і від особистісних якостей його творця, і від специфіки свідомості та естетичного досвіду тих, хто сприймає цей образ [8]. Образне сприйняття студентів формується в освітньому процесі за допомогою певної кількості візуального матеріалу, як оригінального, так репродукційного і існуючого в цифровому форматі. Тут важливим є широке охоплення творів самих різних художніх орієнтирів. Якщо академічна форма добре знайома студентам, які самі вивчають її на практичних заняттях, то зустріч з творами художників авангардних і сучасних напрямків визиває певні труднощі у сприйнятті образності іншої художньої мови. В даному випадку важливий спосіб порівняльного аналізу з урахуванням саме специфіки культурного середовища і часу, в якому були створені твори художників. Метод порівняльного аналізу заснований на зіставленні явищ, на пошуку аналогій і відмінностей: дані, які є

аналогічними, покажуть при порівнянні загальне і можуть бути використані для вивчення інших даних; виявлені ж у ході порівняльного аналізу відмінності вказують на їхню специфіку і унікальність художнього образу. Вміння відчувати особливості образного вирішення розвиває власне художнє мислення. Якщо «метафора співвідносить предмети як схожі, намагається ототожнити їх, але, зрозуміло, не ототожнює в повному розумінні слова» [3, с. 118], то аналогія здатна знаходити загальні властивості різних предметів. Це може бути не простим процесом. Скажімо, знайти спільне у творчому романтизмі і періоду панування стилю модерн, який характеризують як неоромантизм, студент здатний тільки за умови володіння всім матеріалом з історії мистецтва і вмінням співвідносити досить різні явища.

Відповідно естетичним і психологічним законам творчого процесу художній образ існує на трьох основних рівнях – як образ-задум, як художній твір і як образ-сприйняття. Творча робота студента передбачає врахування всіх цих складових. Як зазначає дослідник, у процесі створення художнього образу митець завжди ставить перед собою конкретні функції і задачі і шукає спосіб для трактування реальності, а це в свою чергу формує певні художньо-естетичні закономірності окремих творів мистецтва [6, с.108].

Образ-задум – найбільш складний рівень для студента, який знаходиться в процесі навчання, виконує низку учбових завдань і в певний момент опиняється перед проблемою створення власної творчої роботи. Подолати бар'єр «вправ» і перейти до справжньої творчої роботи студенту не просто. Тут може допомогти знайомство з творчими пошуками видатних художників, які відомі студентам з курсу історії мистецтва, а також відвідування майстерень кіровоградських митців, де можна наочно познайомитись з результатами творчих пошуків від задуму до закінченого твору. Важливе значення набуває і створення особливої творчої атмосфери, на що спрямовані відвідування художніх виставок і музейних експозицій, виконання низки творчих завдань, наприклад, на розвиток асоціативного мислення, уяви і фантазії, а також організація майстер-класів, пленерних практик і звітних виставок власних робіт студентів. Досконале володіння мистецькими техніками, грамотний аналіз культурних явищ і вміння орієнтуватися в художніх процесах, постійний пошук виразності в творчих завданнях забезпечує високий рівень розвитку художніх здібностей і образного мислення, що і має бути головним завданням навчання.

У процесі фахової підготовки студенти художньо-графічного відділення оволодівають

навичками створення творчих робіт засобами різних видів мистецтва – живопису, графіки, в тому числі – комп'ютерної графіки, декоративно-прикладного мистецтва, скульптури. Кожен вид мистецтва має власні виразні засоби і прийоми створення художнього образу, що студенти засвоюють протягом всього навчального процесу.

Якщо образна природа і засоби виразності образу в живописі, графіці і скульптурі добре розуміються студентами у фахових дисциплінах комплексного естетичного циклу, то специфіка створення виразного образу засобами комп'ютерної графіки пов'язана з проблемою володіння комп'ютерними програмами на належному рівні. Проте яким би складним не було зображення, яке створено за допомогою комп'ютерних програм, кожне з них належить до графіки. Комп'ютерна графіка в мистецтві – це такий вид, який ґрунтується на мистецтві малюнка, проте має сукупність власних образотворчих і виразних засобів на основі комп'ютерних, цифрових технологій. З курсу комп'ютерної графіки студентам відомо, що найбільш підходящим засобом створення виразного образу в даному виді графіки виступають векторні редактори. Завдяки різним дизайнерським прийомам (перетікання, тонкої гри світла і тіні, а найчастіше деякої естетичної недомовленості) вони надають певну символічність і цілісність образу, яку неможливо повторити в будь-яких інших редакторах растрової і 3D графіки. Для досягнення виразності комп'ютерного зображення необхідно, щоб як сама композиція малюнка, так і її елементи мали певну структурну складність, динамічність і образність. Завданням навчання видам і прийомам комп'ютерної графіки є поєднання набутих вмінь і навичок в інших художніх дисциплінах з тими можливостями, які надають комп'ютерні технології.

Поняття образу в дизайні має вузький специфічний зміст – це ідея, яка відтворює загальну форму і висловлює смислове значення; підставою для цієї ідеї слугує функціональне призначення виготовленої речі [12, с. 64], проте з часом нерідко певні предмети набувають значення символу часу. Специфічною рисою художнього образу в дизайні є те, що деякі види дизайну вимагають обов'язкового тиражування, однак художній образ, який закладений у витвір, не змінює через це свого символічного змісту [12, с. 66]. Створення образності в дизайні відбувається завдяки певним прийомам, головним з яких є прийом стилізації, що є також і основою виробів декоративно-прикладного мистецтва. Стилiзація є дієвим засобом освоєння художнього досвіду у створенні виразної і змістовної декоративної і функціональної форми. В структурі художнього образу дизайну і

декоративно-прикладного мистецтва стилізація виступає як система образотворчого узагальнення природи, типізації та абстрагування, що набуває умовного характеру, який диктується необхідністю переробки об'єкта зображення відповідно до предметної форми витвору. В процесі узагальнення важливим є перетворення реального, звичного, іноді мало привабливого образу на новий, в якому необхідне виділити характерне, надати образу максимальної виразності. Власне метою дизайну і декоративно-прикладного мистецтва є те, щоб силою мистецтва надати предмету матеріального призначення певного сенсу, зробити його привабливим. Виготовлення творчих робіт у даних видах художньої діяльності вимагає від студентів, крім володіння технічними прийомами, розуміння законів створення художньо виразного предмету.

Отже, будь-який твір мистецтва – це складно побудований художній текст, в якому синтезована системна єдність елементів художньої мови, а саме – зміст твору і його вираз у художньому образі. Художньо-образний вираз завжди об'єктивний і загальнозначущий за характером, це забезпечується особливим символічним кодом, що притаманний образам, і крім того – тим стійким конструктивним принципом, який сформований жанрово-стилевою системою. У навчальному процесі і в момент праці над творчою роботою студент повинен розуміти, що мистецтво не є простим копіюванням дійсності, воно творчо перетворює її через модифікацію реальної предметності і за допомогою особливої організації просторової композиції твору. У творчому процесі студент має орієнтуватись на певне символічне відображення дійсності і на чітке увявлення про закони побудови образної конструкції.

Висновки. Таким чином, комплексний підхід до програми підготовки фахівців забезпечує формування у студента цілісності образного бачення в процесі творчої роботи. Ознайомлення з видатними зразками мистецтва, вміння аналізувати твори різних художніх стилів і епох, розуміння прийомів і засобів художньої виразності в різноманітних видах мистецтва виробляє через принципи узагальнення і класифікації систему знань, яка стає важливим засобом при створенні власних образів. Благотворним у процесі навчання майбутніх художників є створення певних умов до творчої діяльності і розвиток уяви та асоціативного мислення. У подальших дослідженнях потребує уваги специфіка сприйняття і інтерпретації художнього образу за допомогою певних методів аналізу, а також проблема розвитку уяви, фантазії та інтуїції різними способами формування асоціативного мислення.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арупонова Н. Д. Метафора и дискурс: Вступ. ст. / Н.Д.Арупонова // Теория метафоры: Сборник. – М.: Прогресс, 1990. – С. 5–32.
2. Дёмин Г. С. Художественный образ в живописи / Г.С.Дёмин // Вестник Тюменского государственного университета, Тюмень 2011. – Выпуск № 10. – С. 179-185.
3. Казими́рова Е. Метафора и аналогия: междисциплинарный подход / Е. Казими́рова // Человек вчера и сегодня: междисциплинарные исследования. – М.: Иф РАН, 2008. – С. 111–119.
4. Коцюбинська М. Ф. Література як мистецтво слова [моногр.] / М.Ф. Коцюбинська. – К.: Наук. думка, 1965. – 324 с.
5. Лейзеров Н. Л. Образность в искусстве [моногр.] / Н.Л. Лейзеров. – М.: Наука, 1974. – 207 с.
6. Осадча О. А. П'ять поглядів на створення мистецького образу / О. А. Осадча // Вісник ХДАДМ. – Харків, 2013. – № 1. – С. 108–114.
7. Портнова В. В. Художественный образ как онтологическое основание искусства: Опыт феноменологической редукции: автореф. дисс. на соиск. ... канд. филос. наук: 09.00.01. Онтология и теория познания / Василиса Викторовна Портнова. – Магнитогорск, 2004. – 27 с.
8. Романов Ю. И. Образ, знак в искусстве (Философско-методологический аспект): учебно-методическое пособие. – Ленинград: ИЖСА им. И. Е. Репина, 1991. – 129 с.
9. Серикова Т. Ю. Проблема художественного образа в искусствознании / Татьяна Юрьевна Серикова // Вестник Челябинской государственной академии культуры и искусств. – Челябинск, 2010. – Вып. № 4 (24). – С. 95–98.
10. Художественный образ // Словарь философских терминов / научн. ред. проф. В. Г. Кузнецова. – М.: ИНФРА-М, 2007. – С. 655–656.
11. Чернец Л. В. Основные черты художественного образа // Теория литературы: Анализ художественного произведения / Авт.-сост. Л. В. Чернец, И. Н. Исакова. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.philol.msu.ru/~tezauros/docs/3/articles/1/2/1>
12. Чепурова О. Б., Аксёнов Г. П. Теоретические определения понятий «образ» и «художественный образ» в дизайне как ценностные ориентиры в проектной деятельности дизайнера / О. Б. Чепурова, Г. П. Аксёнов // Вестник Оренбургского государственного университета. – Оренбург, 2005. – № 6 (Приложение). – С. 64–68.

BIBLIOGRAFIYA

1. Arutyunova N.D. Metafora i diskurs, vstup. st. Teoriia metafory, Sbornik. Moskva, Progress, 1990. – S. 5–32
2. Dyomin G.S. Xudozhestvennyj obraz v zhivopisi, Vestnik Tyumenskogo gosudarstvennogo universiteta. Tyumen', 2011, Volume 10. – S. 179–185.
3. Kazimirova E. Metafora i analogiia: mezhdisciplinarnyj podxod, Chelovek vchera i segodnia: mezhdisciplinarnye issledovaniia. – Moskva, If RAN, 2008. – S. 111–119.
4. Kotsiubinska M.F. Literatura yak mystectvo slova: monohrafiia. – Kyiv, Naukova dumka, 1965. – 324 s.
5. Lejzerov N.L. Obraznost' v iskusstve: monohrafiia. Moskva, Nauka. – 1974. – 207 s.
6. Osadcha O.A. Piat' pogliadiv na stvorennia mysteczkoogo obrazu, Visnyk KhDADM. – Kharkiv. – № 1/2013. – S. 108–114.
7. Portnova V.V. Xudozhestvennyj obraz kak ontologeskoie osnovanie iskusstva, Opyt fenomenologicheskoi redukcii, Avtoref. diss. na soisk. ... kand. filoz. nauk: 09.00.01, Ontologii i teoriia poznaniia. Magnitogorsk, 2004. – 27 s.
8. Romanov Yu.I. Obras, znak v iskusstve, Filosofsko-metodologicheskij aspekt, uchebno-metodicheskoe posobie. Leningrad, IZHSA im.I.E.Pepina, 1991. – 129 s.
9. Serikova T.Yu. Problema xudozhestvennogo obrazu v iskusstvovznanii, Vestnik Chelyabinskoi gosudarstvennoj akademii kul'tury i iskusstv. Cheliabinsk, 2010, Volume 4 (24), pp. 95–98
10. Xudozhestvennyj obras, Slovar' filozofskix terminov, nauchn. red. prof. V.G.Kusnezova. – Moskva, INFА-M, 2007. – S. 655–656.

11. Chernecz L.V. Osnovnye cherty xudozhestvennogo obraza, Teoriia literatury: Analiz xudozhestvennogo proizvedeniia. URL: <http://www.philol.msu.ru/~tezaurus/docs/3/articles/1/2/1>

12. Chepurova O.B., Aksyonov G.P. Teoreticheskie opredeleniia poniatij «obraz» i «xudozhestvennyj obras» v dizajne kak cennostnye orientiry v projektnoj deiatel'nosti dizajnera, Vestnik Orenburgskogo gosudarstvennogo universiteta. – Orenburg, 2005, № 6 (Supplement). – S. 64-68.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Кириченко Олена Іванівна – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми сучасного образотворчого мистецтва, дизайну та культурних процесів, естетичне сприйняття архітектурного образу та проблеми міської культури, освітні процеси.